

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ด้วยวิวัฒนาการอันยาวนานของนครศรีธรรมราชท่ามกลางสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางอารยธรรมและวัฒนธรรม ทำให้นครศรีธรรมราชพัฒนาอารยธรรมได้อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์

ก่อนที่จะหลักฐานทางค่านโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์จากอินเดียจะปรากฏในบริเวณนครศรีธรรมราชและศาสนานี้จะหยั่งรากลงอย่างมั่นคงในราวพุทธศตวรรษที่ 10 นั้น นครศรีธรรมราชได้มีชุมชนที่พัฒนาการสูงอยู่ก่อนแล้ว ชุมชนเหล่านั้นมีความเชื่อทั้งเดิมและมีวิถีชีวิตที่เป็นของตนเองอยู่แล้ว เช่นนั้น ดังที่ปรากฏจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ ในบริเวณนี้

แต่เมื่อชุมชนโบราณในบริเวณนี้ได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์เข้ามาก็ดลุ่มเอหาความเชื่อดั้งเดิมที่คนมีอยู่กับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ทำให้พัฒนาการทางอารยธรรมที่รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ดังที่ปรากฏหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์อย่างมากภายในนครศรีธรรมราช หลักฐานดังกล่าวนั้นมีทั้งหลักฐานทางค่านโบราณคดี, หลักฐานทางค่านเอกสาร และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ, วิถีกรรม และตระกูลพราหมณ์ เป็นต้น

1.1 หลักฐานทางตำนานโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท คือ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งปรากฏผลการวิจัย ดังนี้ คือ

1.1.1 โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุหรือประติมากรรมที่เนื่องในศาสนาพราหมณ์ที่ค้นพบในนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ค้นพบในเขตอำเภอเมือง รองลงมาได้แก่ อำเภอสทิงพระ ท่าศาลา และพรหมคีรี ตามลำดับ อำเภอที่ค้นพบน้อยที่สุดคือ อำเภอขนอม ส่วนอำเภออื่นๆ ยังไม่มีการค้นพบ

ประติมากรรมที่ค้นพบมีทั้งหมด 9 ประเภท (รวม 64 ชิ้น) ประเภทที่ค้นพบมากที่สุดคือ โยนิ รองลงมาได้แก่ ศิวลึงค์ พระวิฆเนศวร พระพิมพ์เนศวรตามลำดับ และที่ค้นพบน้อยที่สุดคือ พระศิวนาถราช พระอุมา พระพรหม พระหริหระ และหงส์ เป็นต้น่าสังเกตว่าเทวรูปพระอิศวรที่เป็นรูปมนุษย์นั้นพบเพียงชิ้นเดียวเท่านั้น คือ พระศิวนาถราช ทำด้วยสำริด และเทวรูปชิ้นนี้มีอายุรุ่นหลังมาก คือ ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23

ประติมากรรมที่มีอายุสูงสุดคือ พระวิฆเนศวร ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 10 อันนับว่าเป็นประติมากรรมที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนประติมากรรมที่มีอายุต่ำสุด คือ พระศิวนาถราชและพระอุมา มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 ประติมากรรมที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 ได้ค้นพบในปริมาณสูงสุด รองลงมา คือ โบราณวัตถุที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 13-14, 11-12 และ 22-23, 12-13 และ 15-16 ตามลำดับ และช่วงที่พบน้อยที่สุด คือ ราวพุทธศตวรรษที่ 10, 10-11, 18 และ 19-20

วัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ประติมากรรมเหล่านี้มีเพียง 4 ประเภทเท่านั้น คือ ศิลา, สำริด, ปูนปั้น, และรัตนชาติ (ควอartz) โดยค้นพบประติมากรรมที่สร้างสรรค์ด้วยศิลาามากที่สุด รองลงไปคือ สำริด และที่พบน้อยที่สุด คือปูนปั้นและควอartz

ประติมากรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประติมากรรมลอยตัว มีเพียงชิ้นเดียวเท่านั้นที่เป็นภาชนะดินเผา คือ พระวิษณุศิลาจากโบราณสถานหมายเลข 19 (วัดเทพราช-ร้าง)

1.1.2 โบราณสถาน

จากการวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบโบราณสถานหรือเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในขณะนี้จำนวน 26 แห่ง

โบราณสถานเหล่านี้ล้วนตั้งอยู่ในแอ่งโบราณคดีรายฝั่งทะเลของอ่าวไทยทั้งฝั่งโดยค้นพบในเขตอำเภอต่าง ๆ 4 อำเภอ อำเภอที่มีพบมากที่สุด คือ อำเภอสีดาพบจำนวน 18 แห่ง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง ค้นพบจำนวน 4 แห่ง อำเภอหาดาลาค้นพบ 3 แห่ง และอำเภอชนอมค้นพบน้อยที่สุดคือ จำนวน 1 แห่ง

ในโบราณสถานเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ค้นพบโบราณวัตถุหรือประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ ในขณะนี้ได้ค้นพบประติมากรรมในโบราณสถานเหล่านี้แล้ว จำนวน 45 ชิ้น โบราณสถานที่ค้นพบประติมากรรมดังกล่าวมากที่สุด คือ โบราณสถานหมายเลข 25 (เทวสถานโบสถ์พราหมณ์) รองลงมาได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 24 (หอพระอิศวร), โบราณสถานหมายเลข 3 (วัดนาขอม-ร้าง), โบราณสถานหมายเลข 11 (บ้านพังค่า) และโบราณสถานหมายเลข 26 (ฐานพระลยม) ลำดับถัดลงมา คือ โบราณสถานหมายเลข 2 (วัดจอมทอง), โบราณสถานหมายเลข 18 (เขาตา), โบราณสถานหมายเลข 19 (วัดเทพราช-ร้าง), โบราณสถานหมายเลข 20 (บ้านทุ่งบัว), โบราณสถานหมายเลข 22 (วัดโมคขลาน) และที่ค้นพบน้อยที่สุด คือ โบราณสถานหมายเลข 1 (วัดเจดีย์หลวง),

โบราณสถานหมายเลข 4 (บ้านคีน), โบราณสถานหมายเลข 5 และ 6 (บ้านท่าควาย), โบราณสถานหมายเลข 8 (บ้านไสสับ), โบราณสถานหมายเลข 10 (บ้านสวนหัวแหวน), โบราณสถานหมายเลข 14 (สวนนายปลอก มั่นคง), โบราณสถานหมายเลข 21 (บ้านทุ่งพัน) และโบราณสถานหมายเลข 23 (หอพระนารายณ์)

ประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ที่ค้นพบในโบราณสถานเหล่านี้มากที่สุด คือ โยนิ รองลงมาได้แก่ ศิวลึงค์, พระวิฆณุ, และพระพิฆเนศวร์และที่ค้นพบน้อยที่สุด คือ พระศิวนาฏราช พระอุมา, พระพรหม และหงส์

โบราณสถานหลายแห่งค้นพบประติมากรรมรูปเคารพของศาสนาพราหมณ์ทั้งไศวนิกาย และไวษณพนิกายที่มีอายุอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันอยู่ในโบราณสถานแห่งเดียวกัน เช่น

โบราณสถานหมายเลข 19 (วัดเทพราช-ร้าง) เป็นต้น อันอาจจะสันนิษฐานไคว่านิกาย ทั้งสองของศาสนาพราหมณ์ได้ผสมกลมกลืนกันเป็นอย่างดีในบริเวณนี้ก็เป็นได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการวิจัยในครั้งนี้ แม้ว่าโบราณสถานจะยังกำหนดอายุไม่ได้ เพราะยังไม่ได้ขุดค้นทางโบราณคดี แต่เมื่อพิจารณารูปแบบทางศิลปะของประติมากรรมที่พบร่วมในโบราณสถานเหล่านี้ ได้พบว่าประติมากรรมดังกล่าวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-14 ยกเว้นโบราณสถานหมายเลข 25 (เทวสถานโบสถ์พราหมณ์) ซึ่งค้นพบประติมากรรมที่มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-23 ด้วยเหตุนี้ อาจจะสันนิษฐานไคว่ว่าโบราณสถานเหล่านี้อาจจะมียุ่เก่าแก่เท่ากับโบราณวัตถุที่พบร่วม หรือไม่ก็อาจจะมีการเคลื่อนย้ายเอาโบราณวัตถุที่เก่าแก่มาประดิษฐานไว้ตามประเพณีนิยม ส่วนโบราณสถานหมายเลข 25 ซึ่งมีประติมากรรมที่มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-23 ประดิษฐานอยู่นั้นอาจจะสร้างขึ้นในช่วงหลังก็เป็นได้ กล่าวโดยสรุป โบราณสถานเนื่องในศาสนาพราหมณ์ที่ค้นพบในนครศรีธรรมราชในขณะนี้มีความเก่าแก่มาก แต่ในขณะนี้ยังไม่สามารถกำหนดอายุที่แน่นอนได้ หากจะทราบอายุที่แท้จริงของโบราณสถานเหล่านี้ว่ามีความเก่าหรือใหม่เพียงใดในจำนวนหรืออัตราส่วนเท่าไรก็ต้องดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีต่อไป

ในบริเวณโบราณสถานทุกแห่ง ได้ค้นพบอิฐโบราณขนาดใหญ่มากกระจายอยู่โดยทั่วไป นอกจากนี้ยังได้ค้นพบชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมทำด้วยศิลาหลายประเภท เช่น ธรณีประตู, กรอบประตู, ฐานเสา และหินสลักเป็นชั้น ๆ แบบชั้นบันได เป็นต้น ชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ค้นพบมากที่สุด คือ ธรณีประตู ซึ่งค้นพบมากถึง 27 ชิ้น รองลงไปได้แก่ กรอบประตู และฐานเสา เป็นต้น ชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมเหล่านี้ นับว่าเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมรุ่นแรก ๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สิ่งสำคัญมากที่ค้นพบควบคู่กับโบราณสถานเนื่องในศาสนาพราหมณ์แทบทุกแห่ง คือ สระน้ำโบราณและลำน้ำ ในขณะนี้ได้ค้นพบสระน้ำโบราณควบคู่กับโบราณสถานแห่งนี้ถึง 35 สระ โดยโบราณสถานบางแห่งมีสระน้ำโบราณรายรอบถึง 3 สระ และบางแห่งมีเพียง 1 สระ สระน้ำโบราณส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของโบราณสถาน รองลงไปได้แก่ทิศเหนือ, ทิศใต้, ทิศตะวันตก, ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพบในปริมาณที่เท่า ๆ กัน ลำดับถัดมา คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และที่พบน้อยที่สุด คือ ทิศตะวันตก-เฉียงใต้และตะวันตกเฉียงเหนือ

การที่พบสระน้ำโบราณตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของโบราณสถานในอัตราที่มากกว่าทิศอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเจนเช่นนี้อาจจะสันนิษฐานได้ว่าคงจะมีความเชื่อบางประการเกี่ยวกับทิศที่เป็นมงคลของที่ตั้งของสระน้ำโบราณเหล่านี้ด้วยก็เป็นได้ อย่างในคัมภีร์ศกปะดะพราหมณะ (Satapatha Brahmana) ได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ในการเลือกสถานที่สำหรับทำพิธีบวงสรวงพระจันทร์ว่าต้องเป็นสถานที่สูง ไม่มีอะไรอยู่เหนือกว่าอีกแล้ว ยืนไปทางทิศตะวันออก หรือทิศเหนือ หรือทิศใต้ ณ สถานที่ที่จะประกอบพิธีบวงสรวงจึงกล่าวสรรทำเป็นประรำพิธีขึ้นโดยมีหลังคายืนไปตามแนวทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก เพราะว่าทิศตะวันออกเป็นที่สถิตของ เทพ เจ้าขณะที่ยืนบวงสรวงให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เทพเจ้าจะเสด็จมาทางนี้ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงไม่ควรนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะหากหันศีรษะไปทางทิศนั้นจะเป็นการหันเท้าไปทางเทพเจ้า

ในทำนองเดียวกัน เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้งของโบราณสถานเหล่านี้กับทางน้ำโบราณที่ไหลผ่านโบราณสถานย่อมประจักษ์ได้ชัดยิ่งขึ้นว่านอกเหนือจากการใช้ลำน้ำเหล่านี้เพื่อการบริโภค อุปโภค ทางสัญจร และประโยชน์ในการดำรงชีวิตแล้ว การสร้างโบราณสถานน่าจะมีความเชื่อเรื่องทิศที่เป็นมงคลของสถานที่ไหลผ่านโบราณสถานเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อันอาจพิจารณาได้จากกรณีที่โบราณสถานทุกแห่งต้องมีลำน้ำไหลผ่านหรือคงอยู่ริมลำน้ำ ลำน้ำดังกล่าวหลายสายเปลี่ยนทางเดินหรือขึ้นเขินไปแล้ว แต่บางสายยังคงไหลอยู่ทราบจนปัจจุบันนี้ หลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เรื่องการจัดโบราณสถานกับทิศที่ลำน้ำไหลผ่าน คือ โบราณสถานส่วนใหญ่มีลำน้ำไหลผ่านทางทิศใต้ ร่องลงมาใต้แท่นทิศเหนือ, ทิศตะวันออก, ทิศตะวันตก, และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ส่วนทิศที่ไม่มีลำน้ำไหลผ่านโบราณสถานเลย คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ, ทิศตะวันออกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งทิศทั้งสามนี้ได้ค้นพบสระน้ำในวัดราที่คำมากเช่นเดียวกันยกเว้นทิศตะวันตกเฉียงใต้

1.2 หลักฐานทางตำนานเอกสาร

หลักฐานทางตำนานเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเป็นอย่างมาก คือ จารึก และหนังสือพุทธ (สมุดข่อย) ดังปรากฏผลในการวิจัยดังนี้ คือ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ปรากฏว่าได้ค้นพบจารึกที่เนื่องในศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชจำนวน 6 หลัก จารึกเหล่านี้ส่วนใหญ่ค้นพบในเขตอำเภอเมือง ซึ่งมีจำนวนมากถึง 3 หลัก ร่องลงมาใต้แก่อำเภอรอนพิบูลย์และท่าศาลาซึ่งพบจำนวนเท่า ๆ กัน คือ อำเภอละ 1 หลัก นอกจากนี้ยังได้ค้นพบที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีอีก 1 หลัก

จารึกเหล่านี้ส่วนใหญ่จารหรือสลักด้วยศิลา ซึ่งมีจำนวนมากถึง 5 หลัก ส่วนที่เหลืออีก 1 หลักจารบนสำริด

ในบรรดาจารึกที่เนื่องในศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชรวมทั้ง 6 หลัก
นี้จารด้วยอักษรหลายแบบต่างกันออกไป กล่าวคือ อักษรแรกจารด้วยอักษรคุนธ-ปัลลวะ
จำนวน 2 หลัก และจารด้วยอักษรอินเดียกลายจำนวนเท่ากันคือ 2 หลัก อักษรรองลงมา
สลักด้วยอักษรทมิฬ-ปัลลวะ และอักษรไทยในจำนวนที่เท่ากัน คืออย่างละ 1 หลัก

ส่วนภาษาที่ใช้ในจารึกดังกล่าว อักษรแรกได้แก่ภาษาสันสกฤตซึ่งมีจำนวนมากถึง
4 หลัก รองลงมาได้แก่ภาษาทมิฬจำนวน 1 หลัก และภาษาไทย, เขมร และบาลีผสม
อยู่ในหลักเดียวกันอีก 1 หลัก

ในส่วนที่เกี่ยวกับอายุของศิลาจารึกเหล่านี้ ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอยนับว่ามีอายุ
สูงสุด คือ ราวพุทธศตวรรษที่ 10 อันนับได้ว่าเป็นจารึกรุ่นแรกของประเทศไทยในขณะนี้
รองลงมาคือศิลาจารึกหลักที่ 27 ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14, ศิลาจารึกหลักที่ 23
ซึ่งสลักใน พ.ศ. 1316, ศิลาจารึกหลักที่ 29 ซึ่งสลักในราวพุทธศตวรรษที่ 15-17, ศิลาจารึก
หลักที่ 24 ซึ่งสลักใน พ.ศ. 1773 และจารึกหลักที่ น.ศ. 11 ซึ่งสลักใน พ.ศ. 2203

การพบจารึกทุกช่วงสมัยเช่นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความต่อเนื่องของศาสนา
พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากหลักฐานที่ปรากฏในจารึกดังกล่าว
แล้ว ทั้งแหล่งมัยอยุธยาเป็นต้นมาได้มีเอกสารโบราณประเภทหนังสือสมุด (สมุดข่อย) ได้จารเรื่อง
ราวเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์และพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไว้ในลักษณะต่าง ๆ เป็นจำนวน
มาก และยังคงสืบทอดต่อเนื่องกันต่อมาจนปัจจุบันนี้

เกี่ยวกับคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏในจารึกที่กล่าวมานี้ ปรากฏว่ามี
ศิลาจารึกถึง 2 หลักที่เนื่องในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายโดยไม่มีลัทธิโคเจอปน คือ
ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอยและศิลาจารึกหลักที่ 29 นอกจากนั้นล้วนแต่เป็นจารึกที่มีความปะปน
ผสมผสานทางคติความเชื่อระหว่างศาสนาพราหมณ์ทั้งสองนิกายหรือไม่ก็พุทธศาสนากับศาสนา
พราหมณ์ทั้งสิ้น กล่าวคือ ศิลาจารึกหลักที่ 27 ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับศาสนา

พราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย, ศิลาจารึกหลักที่ 23 บสมมสถานระหว่างพุทธศาสนากับศาสนา
พราหมณ์ทั้งสองนิกาย ซึ่งนับเป็นจารึกเฉียงหลักเดียวที่มีลักษณะเช่นนี้, ศิลาจารึกหลักที่ 24
บสมมสถานระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณวนิกาย, และจารึกหลักที่ น.ศ.11
บสมมสถานระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ที่ไม่สามารถสันนิษฐานได้ว่าเป็นนิกายใด

ในบรรดาจารึกเหล่านี้เป็นจารึกที่กล่าวเกี่ยวกับคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์
ลัทธิไศวนิกายจำนวน 4 หลัก รองลงมาคือไวษณวนิกาย จำนวน 2 หลัก และไม่ได้
ระบุนิกายจำนวน 1 หลัก

1.3 อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

ศาสนาพราหมณ์ได้ให้อิทธิพลแก่ชาวนครศรีธรรมราชอย่างกว้างขวางมาแต่อดีต
ทั้งในด้านของความเชื่อ พิธีกรรม และตระกูลพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช กล่าวคือ

1.3.1 ความเชื่อ

จากการวิจัยปรากฏว่าประชาชนในนครศรีธรรมราชเชื่อในเรื่องของเทพเจ้า
อันเป็นความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของศาสนาพราหมณ์สูงมาก ดังจะเห็นได้จากการประกอบ
พิธีกรรมทุกอย่างจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เทพที่ได้รับการ
อ้อนวอนหรือเคารพสูงสุดได้แก่พระศิวะ (อิศวร), รองลงมาคือพระวิष्ณู (นารายณ์)
และพระพิฆเนศวรตามลำดับ

ส่วนประติมากรรมรูปเคารพที่ประชาชนส่วนใหญ่เคยพบมากที่สุด คือ
เทพในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย และรองลงมาคือ เทพในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณวนิกาย

การที่เทพในลัทธิไศวนิกายได้รับการเคารพสูงสุดเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า
นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์จากอินเดียภาคใต้ซึ่งลัทธิไศวนิกายได้
เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เนปรี เวณังกล่าวมากกว่าได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์จาก

บริเวณอื่น ๆ ของอินเดียก็เป็นได้ ซึ่งอันนี้สอดคล้องกับหลักฐานทางคำานเอกสาร โดยเฉพาะ
คำานานพราหมณ์ เมืองนครศรีธรรมราชและศิลาจารึกภาษาทมิฬและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย
ต่อการถือครองที่ดินแคว้นทั้งสองมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ด้วย

ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนั้นชาวนครศรีธรรมราชมีลักษณะความเชื่อสอดคล้อง
กับความเชื่อเรื่องอาถรรพ์ของศาสนาพราหมณ์ ในการอ่อนน้อมหรือเซ่นสรวงเห็นได้ชัดว่า
วิญญาณทั้งที่มีตัวตน เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ เป็นต้น และวิญญาณที่เป็นพลังอำนาจที่ไม่มีตัวตน
ในพิธีกรรมจำนวนมากประชาชนประกอบพิธีกรรมเพราะมีความเชื่อท้ออำนาจภายนอกที่เหนือ
ธรรมชาติมากกว่าประกอบพิธีกรรมเพราะเป็นประเพณีนิยม

ความเชื่อในเรื่องกรรมมีความสัมพันธ์กับเรื่องวิญญาณ, นรก, สวรรค์, การเกิดใหม่,
ชาตินี้, ชาติหน้า, พรหมลิขิต, และความเชื่อที่ว่าเมื่อคนละทำกรรมใดไว้แล้วย่อมส่งผลให้ไม่
เกิดในชาติต่าง ๆ สิ่งที่ไม่เกิดใหม่ก็คือวิญญาณซึ่งในศาสนาพราหมณ์เรียกว่าอาถรรพ์

ในด้านไสยศาสตร์นั้นประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อในด้านไสยศาสตร์และ เวทย์มนตร์
คาถาในระดับที่สูงมาก มีความเชื่อหรือนับถือพระพุทธรูปเพราะคิดว่าพระพุทธรูปที่ผ่านพิธีปลุกเสก
แล้วมีอำนาจที่จะให้ความคุ้มครองได้มากกว่าที่จะนับถือเพียงเป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกถึงหลัก
ธรรมอันเป็นอุดมคติของพุทธศาสนา ส่วนเครื่องรางของขลังอย่างอื่นประชาชนนับว่าในเมื่อจะเชื่อ
ว่ามีคุณทางเมตตามหานิยมมากกว่าอย่างอื่น

ด้านความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่ เวลา และทิศทาง
ล้วนเป็นความเชื่อท้ออำนาจภายนอก ถ้าไม่ได้ประกอบพิธีเชื่อว่าอำนาจเหล่านั้นจะทำให้เป็น
ไปต่าง ๆ นานา ส่วนที่เกรงว่าจะถูกภูติผีเดียนนับว่ามีน้อย

1.3.2 พิธีกรรม

จากการวิจัยปรากฏว่าประชาชนในนครศรีธรรมราชได้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตเพื่อความเจริญรุ่งเรือง และของการความคุ้มครองจากอำนาจภายนอกมากกว่าที่จะประกอบพิธีกรรมตามประเพณีนิยม

ความเชื่อต่ออำนาจภายนอกที่นับว่าสำคัญมากคือ เรื่องวิญญาณหรืออาถรรพ์ ความหลักของศาสนาพราหมณ์

พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะอาชีพและสภาพภูมิศาสตร์ เป็นสำคัญ เช่น พิธีทำขวัญเรื้อยังประกอบกันอยู่โดยทั่วไปในบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นต้น

ส่วนการทำพิธีอ้อนวอนพระภูมิเจ้าที่กระทำกันโดยทั่วไปและกระทำกันในอัตราสูงสุด คือ ปีหนึ่งร้อยละ 100.00 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้ในการวิจัยส่วนพิธียกเสาเอกก็ประกอบพิธีกรรมกันในอัตราสูงที่สุดเช่นเดียวกันกับพิธีอ้อนวอนพระภูมิเจ้าที่ พิธีกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่มุ่งกระทำเพื่อความเจริญงอกงาม

ในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตบางพิธีกรรมได้แบ่งความต้องการทางเศรษฐกิจไว้ด้วย เช่น ในพิธีแต่งงานนั้นประชากรส่วนใหญ่ได้ถูกกระตุ้นการแต่งงาน โดยเชื่อว่าหากฤกษ์ไม่ดีจะเกิดเหตุร้ายและทำมาหากินไม่เจริญก้าวหน้า ส่วนพิธีสะเดาะเคราะห์ประชากรส่วนใหญ่กระทำกัน โดยมีความคิดว่าหากไม่ได้กระทำจะทำให้เกิดวิฤต ประสบภัยพิบัติแก่ชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

พิธีกรรมบางอย่างถึงแม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองมาก แต่ก็มีความต้องการทางเศรษฐกิจแทรกอยู่ด้วย เช่น พิธีแรกนาขวัญ ประชากรส่วนใหญ่กระทำเพื่อให้ท่านาได้ผล พิธีสวดภาณูญกับประชากรส่วนใหญ่เชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีกรรมแล้วจะขจัดโรคภัยได้ เป็นต้น

พิธีกรรมในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ล้วนรับความเชื่อและ เทพนิยายจาก พุทธศาสนาเถรวาทและบางพิธีก็รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์โดยตรง โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์สามารถสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของบุคคลได้ทั้งด้านจิตใจและสังคม ตลอดจนเป็นกาวควบคุมนและพัฒนาสังคมในระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ทำให้ศาสนาพราหมณ์ที่ชอออกมาใน รูปของพิธีกรรมและปรัชญาชีวิตยังคงมีอยู่ในนครศรีธรรมราชสืบต่อกันมาจวบจนปัจจุบันนี้

1.3.3 ตระกูลพราหมณ์

จากการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่าอย่างน้อยก็นับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมาที่จารึกในนครศรีธรรมราชได้กล่าวถึงการมีเชื้อสายพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไว้อย่างชัดเจน และในระยะต่อมาทั้งจารึกและหนังสือมุข (สมุดข่อย) ก็ได้กล่าวถึงพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไว้แทบทุกช่วงสมัย อันเป็นหลักฐานให้สังเกตได้ว่าเชื้อสายพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชย่อมได้รับเกียรติอย่างสูงในทุกระยะสมัย จารึกบางแห่งก็สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น จารึกสลักที่ น.ศ. 11 เป็นต้น

เอกสารโบราณจำนวนไม่น้อยได้บันทึกถึงความเจริญและความเป็นเอกลักษณ์ของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไว้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเอกสารโบราณหลายชิ้นทำให้สันนิษฐานได้ว่าพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่จะมีเชื้อสายมาจากอินเดียภาคใต้ อันเป็นดินแดนที่ศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายเจริญรุ่งเรืองมาก และลักษณะเช่นนี้ก็เกิดขึ้นในนครศรีธรรมราชเช่นเดียวกัน

เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชทำให้พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีอิทธิพลต่อพราหมณ์ในภาคใต้และในราชสำนัก ในราชธานีมาทุกยุคสมัย นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา โดยเฉพาะในการเปลี่ยนราชธานีทุกคราวจะมีการนำตำราวิธีต่าง ๆ ไปจากนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอว่าเป็นเมืองเดียวที่มีพราหมณ์
ผู้รักษาศาสนพิธีของคนไว้อย่างเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ทั้ง ๆ ที่พราหมณ์เหล่านั้นมิใช่พราหมณ์
ในราชสำนัก กรุงเทพฯ ในขณะที่พราหมณ์ในเมืองอื่น ๆ แทบไม่มีเลย ยกเว้นพราหมณ์ใน
ราชสำนัก กรุงเทพฯ

ในขณะที่ตระกูลพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก
พราหมณ์เหล่านี้ล้วนมีจารีตเป็นของตนเองโดยเฉพาะ มีวิถีปฏิบัติที่เคร่งครัด สามารถ
ประกอบพิธีกรรมทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ เช่นเดียวกันกับพราหมณ์ในราชสำนัก กรุงเทพฯ
ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมสูงมากทำให้พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชกลายเป็น
สถาบันที่สำคัญคู่เมืองนครศรีธรรมราชสถาบันหนึ่งของสังคมนครศรีธรรมราชไปที่สุดในที่สุด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช
ได้ปรากฏชัดแจ้งมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 10 เป็นอย่างน้อย โดยในขณะนี้ได้มีการค้นพบ
ทั้งหลักฐานทางโบราณคดีคือประติมากรรมพระวิษณุศิวลึงค์และหลักฐานทางเอกสาร คือ ศิลาจารึก
หุบเขารองคอยเป็นเครื่องยืนยัน

ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-14 ศาสนาพราหมณ์ทั้งลัทธิไศวนิกายและไวษณวนิกาย
ซึ่งปรากฏขึ้นในนครศรีธรรมราชพร้อม ๆ กัน คือ ในราวพุทธศตวรรษที่ 10 ได้เจริญสูงสุด
ในนครศรีธรรมราช เพราะค้นพบหลักฐานทางค่านโบราณคดี คือ โบราณวัตถุสุสานและหลักฐาน
ทางค่านเอกสารที่มีอายุอยู่ในช่วงนี้เป็นจำนวนมากในนครศรีธรรมราช

อาจจะกล่าวได้ว่าในช่วงนี้เช่นเดียวกันที่ได้มีการผสมผสานกันเป็นอย่างดี
ระหว่างศาสนาพราหมณ์ทั้งสองนิกายและพุทธศาสนาซึ่งต่างก็เจริญสูงสุดในนครศรีธรรมราช
ในระยะเวลาเดียวกัน

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนกระทั่งบัดนี้ศาสนาทั้งสองก็เจริญควบคู่กันมาอย่าง
ผสมกลมกลืนในนครศรีธรรมราชโดยมิได้ขาดสาย ถึงแม้ว่าในระยะหลังนี้ศาสนาพราหมณ์ถูก
จำกัดพิธีกรรมหลายอย่างไปเพราะเหตุผลทางถาวรเมืองและความเหมาะสมบางประการทำให้

ดูเหมือนว่าศาสนาพราหมณ์จะชอบ เขาไปมาก เพราะผู้สืบศาสนาสำคัญร้อยหรือลงทุกที ๆ
แต่ศาสนานี้ก็ไต่ถึงร่องรอยและมรดกทางวัฒนธรรมไว้ในนครศรีธรรมราชมากมาย
ดังที่กล่าวมา มรดกเหล่านี้คงจะเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับชาว
นครศรีธรรมราชสืบไป

2. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัย "ร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช"
ชิ้นนี้มีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยดังที่กล่าวมาแล้วแต่ก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรจะมีการวิจัย
และการดำเนินการทางวิชาการต่อไปนี้อย่างเร่งด่วนคือ

2.1 ควรเร่งรัดดำเนินการศึกษาและพัฒนาชุมชนโบราณที่ค้นพบในขอบเขตของการ
วิจัยครั้งนี้ให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช โดยการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลทาง
วิชาการหลาย ๆ สาขาเป็นเชิงสหวิทยาการมาใช้ในการดำเนินการ การดำเนินการดังกล่าว
อาจจะแบ่งกิจกรรมออกได้เป็นดังนี้ คือ

2.1.1 ศึกษาและพัฒนางานโบราณคดี เพื่อศึกษา สืบสาว ชินทะเบียน
ขุดค้น ขุดแต่ง บูรณะ สงวนรักษาโบราณสถานทั้งมวลและจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานทางโบราณคดี
ในแหล่งโบราณคดีเหล่านั้น

2.1.2 ศึกษาและพัฒนาทางกายภาพและสาธารณูปโภค เพื่อศึกษา
ทางด้านนิเวศวิทยาทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อปรับปรุงพื้นที่ การรักษาความสะอาด
ระบบหมุนเวียนของน้ำ การเตรียมแหล่งน้ำ (เช่น การบูรณะลำน้ำโบราณและสระน้ำ
โบราณ เป็นต้น) การปรับปรุงท่อระบายน้ำ ถนนเชื่อมโยง ปรับปรุงภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม
 ตลอดจนการจัดสรรที่อยู่อาศัยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

2.1.3 ศึกษาและพัฒนาความสัมพันธ์ เพื่อศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ของชุมชนโบราณ, จำนวนประชากร, จำนวนบ้านเรือน, ทัศนคติของประชาชน การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม เพื่อจัดบริการทางด้านการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และฟื้นฟูประเพณีและวิถีชีวิตในชุมชน

2.1.4 ศึกษาและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เพื่อศึกษาสภาพการใช้ที่ดิน ในเขตชุมชนโบราณในอดีต สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ตลอดจนอาชีพของประชาชน ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้าน อาชีพชาวบ้าน การพัฒนาจรมโบราณสถาน การขายบริการท่องเที่ยว และการสร้างโรงแรม เป็นต้น

2.2 ควรดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้ในจังหวัดและภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทยนั้นควรกระทำอย่างเร่งด่วนและอาจจะจัดทำเป็น โครงการร่วมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยการร่วมมือตามโครงการโบราณคดีและวิจิตรศิลป์ขององค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (SPAFA) ด้วย จัดเป็นการดียิ่ง เพราะการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ดังกล่าวจะยังประโยชน์ต่อการศึกษาด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และวิชาการสาขาอื่น ๆ สำหรับภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง